

moderna està clarament expressada per Covarrubias (1611) i ja en Fr. Luis de Granada.³

Però en tota l'Edat Mitjana, i fins en el S. XVI,⁴ el significat és més ampli, i es refereix igualment a representacions en colors o de relleu, el mateix en català, com ens mostra el doc. de 1404, que en castellà; tant es tracta d'usar colors que d'ací arriba a la cara d'una dona coqueta, com en Bernat Metge o en el castellà col·loquial i plebeu de Quiñones de Benavente, ja c. a. 1640 (NBAE XVIII, 683); abans pot tractar-se de pintura en colors, com en el *Libro de Alexandre*, 1630 (parlant d'Apelles), 85 (escut on es pinta la terra i la mar), en González de Clavijo (pintura en mosaic). O bé es tracta d'escultura en pedra, com en el *Canç.* de Baena, 133, on es parla de les que adornaran un sepulcre.

Però la cosa més corrent i antiga sembla ser 'obrar de talla, fustejar artísticament', particularment talla de fusta, com ho veiem en català per l'inventari de Jaume II (*taules deboxades*, mànec de coltell amb caps deboxats), també en vori, en pedra o en altres materials: «si alguno debuxase o entallase para sí en piedra o en madero ageno» (*Partidas*), «un retavlo de libros, deboxado, et otras muchas cosas pintadas en él» (inventari aragonès de 1469, BRAE IX, 119); *deboxadura* 'talla, obra d'escultura', en la *Historia Troyana* (c. 1270), 16.4; i encara Nebrija es refereix a això mateix amb la seva definició de *debuxo en escorche* com a *cataglyphe*;⁵ que el nostre Busa explica com a *deboxar en scorsa*. Finalment el significat es pot generalitzar fins a esdevenir sinònim de 'descriure' (la religió musulmana està *debuxada* a l'Alcorà; Berceo; l'Arxipreste de Hita, 1464, *debuxa* l'amant modèlic, 'adornar' («meresce traher la tiesta / *debuxada* de cornia», és a dir adornada o rematada amb banyes, Fr. D. de València, en el *Canç.* de Baena, 497.20), o bé 'representar' en general (Sem Tob, estr. 555; *Alexandre*, 2386).

En llengua d'oc el mot *deboissar* és corrent a l'Edat Mitjana (ja en Guiraut de Bornelh, c. 1200). Però és en francès antic on el trobem en força: *deboissier* apareix diverses vegades en el S. XIII (Raoul de Houdenc, en God.; Supl. del *Renart*) i sobretot és freqüent en el XI, amb molts exs. en Chrétien de Troyes i en Benoît de Sainte More; a França es troba ja l'acc. 'pintar de color',⁶ però en general el que s'hi troba és el significat 'obrar de talla, treballar en fusta', veg. Tobler, Rayn. i PSW (s. v. *deboissar* i *deboissadura*).

Spitzer va maldar per aplegar proves de l'ús del boix en les arts gràfiques, però a part de la referència a una pila d'aigua beneïta feta de boix i amb imatges esculpides, tota la seva documentació es refereix a quaderns de tegells o tauletes emprats per escriure; els quals, altrament, es podien fer de vori (cf. el nostre doc. de Jaume II), de banya o de fustes dures, entre les quals hom s'escau a esmentar el boix, però com a menys freqüent que el faig i d'altres encara. Doncs, no resulta pas gens clar, per què entre tots aqueixos materials hom va anar a escollir precisament el boix per formar un verb com *deboxar/dibuijar*.⁶⁰

Crec que ni ell mateix va quedar ben convençut, puix que en *LexikK* (1921), 43, només declarà haver tractat d'afegir proves al seu primer article, i haver demostrat que el mot significà «darstellen, schnitzen».

Per altra banda, l'escrípol morfològic que deturava M-Lübke estava ben fundat, i els paral·lels que ens volen fer acceptar Cuervo i Spitzer no poden pas remoure'l satisfactoriament: el cas de DEAURARE 'daurar', no és pas comparable, puix que l'or és la matèria emprada per daurar, però no el material en què hom daura (en certa manera podem parafrasejar-ho com *pingere de-auro > de-aurare*); els casos de *decolorare* i *deflorare* són absolutament distints, puix que el prefix hi indica privació; i els de *depingere*, *describere*, *designare*, *delineare*, essent així que parteixen de verbs, tampoc no són gens comparables. Si encara la relació amb el ll. BUXUM fos la única possible i estigués ben assentada des de tots els punts de vista, podríem llavors pensar en una imitació mecànica de casos formatius tan heterogenis.

Però des del punt de vista morfològic i semàntic és molt més comprensible que el fr. ant. *deboissier* es derivés senzillament de *bois* 'fusta' (acc. que ja apareix en el S. XII, en Wace), puix que l'obra de talla consisteix justament a treure una part d'aqueixa matèria, enfondint-la amb una gúbia o un altra eina semblant. El prefix pot ser *des-* (ll. DIS-) més aviat que el savi *de-* (ll. DE-), puix que ja en el S. XII, és corrent l'emudiment de la *s* davant consonant sonora (cf. els molts exs. de *debiter*, *deboter*, *debriser*, en Tobler-L., *debuschier* per *desbuschier* en el *Roman de Rou*, etc.). És clar que no té valor contra aquesta idea l'objecció de Spitzer, que llavors s'esperaria *deboiser* amb *s* sonora: els actuals *boisé* i *déboisé* són de creació ben moderna, i, en canvi, *buisson* ('bosquet'), antigament *boisson* (aquest i *boissonneus* ja en Chrétien de Troyes), ens mostra com es formaven els derivats de *bois* en el francès de l'època.

Ara bé, essent aquest l'idioma on el mot es documenta en data més antiga, no és gens audaç de suposar que *dibuijar* i els seus congèners constitueixen un de tants gallicismes artesans que per aquell temps trobaren acceptació a mitja Europa. Majorment puix que el punt de partida també pogué abraçar la zona septentrional del territori occità, on així mateix es pronunciava *bois* per *bosc*, i se li donava el sentit de 'fusta': recordem-nos que l'ex. occità més antic es troba en Guiraut de Bornelh, que era d'Eissiduelh (Excideuil, Nord de la Dordonha), i compareu llem. *boi*, alvernès *bouei*.⁷

És possible i fins probable que ja en terres de França vagi existir una variant *debuissier* (comparable al modern *buisson*), que expliqués la *u* de les formes hispano-romàniques;⁸ si aquestes fossin derivats autòctons de BUXUM no es veu per quina raó *deboxar* s'hauria canviat en *debuxar*, puix que el nom d'aquesta planta ha tingut sempre *o* en castellà i en català. Altrament en la nostra llengua va dominar el voca-lisme *debox-* fins a data ben tardana. No sols tots els testimonis medievals nostres tenen *o*, sinó que encara